

УДК 33.336

Ю. В. Біляк,
к. е. н., доцент кафедри менеджменту імені Й. Завадського,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

DOI: 10.32702/2306-6792.2019.5.3

РЕЙДЕРСТВО В АГРОСЕКТОРІ: ПРИЧИНИ І НАСЛІДКИ

Yu. Biliak,
PhD, Associate Professor, Department of Management, NUBiP

FEATURES OF THE FINANCIAL SECURITY OF THE AGRICULTURAL ENTERPRISE IN THE GENERAL SYSTEM OF THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX

Рейдерство — вже не рідкість і не виняток, а маркер, що характеризує роботу бізнесу в аграрному секторі України. Більш того, рейдерство стало вигідним бізнесом. Одні і ті ж компанії-загарбники регулярно реалізують перевірені схеми на всі нові об'єкти, отримуючи незаконний прибуток і залишаючись безкарними. Щоб зрозуміти всю систему рейдерства в агросфері, потрібно починати аналіз з причин, за якими стало можливим отримувати інформацію про діяльність успішного підприємства і його активах, слабкі сторони і фінансову активність. Додатковим фактором, який, як і раніше, сприяє безкарному заволодінню підприємствами, є корупція. Це особливо актуально для тих випадків, коли здійснюється силове захоплення структури або заволодіння урожаєм.

Для того, щоб захистити свій аграрний бізнес, насамперед, потрібно визначитися з правовою природою, а отже, з поняттям рейдерства. В було розглянуто 5 ознак того, що аграрному підприємству можуть загрожувати рейдерські атаки, названо інструменти рейдерів, завдяки яким вони діють, проаналізовано конкретні випадки рейдерської атаки та запропоновано найпростіші методи протидії рейдерству.

Так чи інакше, власникам аграрного бізнесу необхідно самостійно здійснювати профілактичні заходи щодо протидії рейдерству. Потрібно приділяти увагу частим перевіркам контролюючих органів, запитам від інших підприємств, акціонерів, учасників. Варто регулярно здійснювати моніторинг активів, забезпечити необхідну охорону нерухомого майна, здійснювати ефективне корпоративне управління. Достатньо важливим питанням є збереження конфіденційної інформації співробітниками. Потрібно розробити положення про конфіденційну інформацію на підприємствах та суворо контролювати режим його дотримання. Чи є вихід з такої ситуації? Так, він існує, але програму захисту слід продумувати і реалізовувати максимально оперативно, заручившись підтримкою досвідчених юристів, інакше — підсумок один: втрата контролю над компанією і повне її зникнення.

Raiding is no longer a rarity and an exception, but a marker that characterizes business in the agrarian sector of Ukraine. Moreover, raiding has become a profitable business. The same company-invaders regularly implement proven schemes for all new objects, gaining illicit profit and remaining impunity. To understand the whole raider system in the agro-business, you need to start an analysis for the reasons for which it became possible to obtain information about the activities of a successful company and its assets, weaknesses and financial activity. An additional factor that continues to promote the impunity of enterprises is corruption. This is especially true for cases where the power takeover of the structure or the takeover of the harvest is carried out.

In order to protect its agrarian business, first of all, it is necessary to determine the legal nature, and hence the notion of raiding. In this article 5 signs were considered that the agrarian enterprise could be threatened by raider attacks, called raider tools through which they operate, analyzed specific cases of raider attack and offered the most simple methods of countering raider attacks.

One way or another, owners of agrarian business need to independently carry out preventive measures to counter raider attacks. It is necessary to pay attention to frequent inspections of controlling bodies, requests from other companies, shareholders, participants. It is necessary to regularly monitor assets, provide the necessary protection of real estate, and implement effective corporate governance. A rather important issue is the preservation of confidential information by employees. It is necessary to develop a provision on confidential information at enterprises and to strictly monitor its

compliance. Is there any way out of this situation? Yes, it exists, but the security program should be thought out and implemented as promptly as possible, with the support of experienced lawyers, otherwise — the result is one: the loss of control over the company and its complete disappearance.

Ключові слова: рейдерство, рейдерська атака, фінансова безпека сільськогосподарського підприємства, фінансовий конфлікт, управління корпоративними ресурсами, корупція.

Key words: raiding, raider attack, financial security of an agricultural enterprise, financial conflict, corporate resource management, corruption.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

На жаль, рейдерство в аграрному секторі на території України є доволі розповсюдженим явищем. Україна — велика, чорнозем — родючий та плодотворний, тому часто трапляються випадки, коли хтось сіє, а хтось — "віджимає".

За 2016 рік у пресі більше п'яти десятків разів згадувалося про гучні рейдерські захоплення сільгосппідприємств, і це тільки ті, що стали найбільш резонансними.

За 2017 рік вже статистика свідчить про більш ніж 700 випадків недружніх конфліктів-поглинань або тиску на бізнес, тобто перелік йде сотнями. Механізмами таких незаконних дій є повна підробка документів, фальсифікація рішень наглядових рад, фальсифікація договорів оренди, прав оренди землі тощо. Завжди першопричинами проблем рейдерства, перш за все, були прогалини в законодавстві. Рейдери завжди шукають такі прогалини, щоб зайти в бізнес, знайти там свою вигоду, заробити гроші і не сісти у в'язницю, але так було раніше. Зараз, на жаль, воно виглядає по-іншому, зараз це рейдерство-грабунок, тому що дуже часто у людей забирають бізнес, але всі випадки рейдерства пов'язані з одними і тими самими учасниками, захоплення завжди дуже добре організовані і вони системні.

За оцінками експертів, сьогодні 40—50% економіки перебуває в "тіні". Загальна сума капітальних інвестицій за 2017 р. склала 16,6 млрд \$, з них 2,3 млрд \$ — прямі іноземні інвестиції.

За різними критеріями до середньому класу в Україні відноситься від 5% (за можливістю впливу на владу) до 10% (за доходами) населення.

За даними МВС, у 2016 р. із 1396 справ про самозахоплення земельних ділянок (ст. 197-1 ККУ) лише 20 було передано до суду. Тобто більше 98% справ "помирають" при розслідуванні поліцією, або безкінечно затягуються.

За даними ГПУ, у 2017 р. було зафіксовано 414 випадків рейдерства; за півтора роки (січень 2017 — червень 2018) — 539 випадків. Цифра рейдерських атак за п'ять років 1690 (хоча реальна цифра у 203 рази більша).

За даними Мін'юсту, впродовж серпня-грудня 2017 р. до антирейдерських штабів надійшло майже 500 звернень по всій Україні. При цьому чиновники тільки у 136 випадках знайшли факти рейдерства.

Рейдерство ніколи не починається на рівні району або області, все рейдерство, яке є в Україні, йде з Києва за потурання найвищих службових осіб. Починається воно з Міністерства юстиції, Генеральної прокуратури та Міністерства внутрішніх справ.

Рейдерство — вже не рідкість і не виняток, а маркер, що характеризує роботу бізнесу в аграрному секторі України. Більш того, рейдерство стало вигідним бізнесом. Одні і ті ж компанії-загарбники регулярно реалізують перевірені схеми на всі нові об'єкти, отримуючи незаконний прибуток і залишаючись безкарними.

Щоб зрозуміти всю систему рейдерства в агросфері потрібно починати аналіз з причин, за якими стало можливим отримувати інформацію про діяльність успішного підприємства і його активів, слабкі сторони і фінансову активність.

Додатковим фактором, який як і раніше сприяє безкарному заволодінню підприємствами, є корупція. Це особливо актуально для тих випадків, коли здійснюється силове захоплення структури або заволодіння урожаєм.

Для того, щоб захистити свій аграрний бізнес, насамперед, потрібно визначитися з правовою природою, а отже, з поняттям рейдерства. Саме тут постає перша проблема. Станом на сьогодні жодним нормативно-правовим актом не закріплюється юридичне визначення такого суспільно небезпечного явища. Рейдерством вважається отримання майна або майнових прав на підставах, в основі виникнення яких лежать прогалини в законі або системні недоліки функціонування державних інститутів (судової та/або правоохоронної систем, державної реєстрації юридичних осіб або прав на нерухомість тощо).

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Незважаючи на те, що поняття "рейдерство" з'явилося в категорійному апараті економічної науки порівняно нещодавно, за короткий час воно перетворилося на повноцінний об'єкт дослідження, тому цією проблематикою через її зростаючу актуальність займається багато вітчизняних і зарубіжних науковців. Серед них слід назвати таких: Ю.А. Берлач [2], О.В. Беліков [3], З.С. Варналій та І.І. Мазур [5], А.О. Єфименко [6], З.Б. Живко [7], Ю.Я. Касараба і С.Н. Баліна [8], М.А. Колєсник [9], О.К. Концевич і А.Ю. Дернова [10], М.І. Копитко [11], Д.В. Кушерець [12], О.А. Мельниченко та В.І. Пушкарьова [13], І.П. Мойсеєнко й О.М. Марченко [14], С.М. Москаленко [15], Т.О. Пожуєва [17], О.Б. Таращанська [19], Д.В. Фальшовник [20], Ю.А. Хатнюк [21].

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В Україні рейдерство в аграрному секторі з'явилося наприкінці ХХ ст. (після розпаду Радянського Союзу). Незважаючи на те, що рейдерство є злочином проти власності, таке суспільно небезпечне діяння не підпадає під жодну "класичну" форму злочину проти власності (крадіжку, грабіж, шахрайство або торгівлю краденим), оскільки являє собою "суміш" зазначених злочинів у різних проявах. Протягом останніх 20 років правники безрезультатно намагалися надати юридичне визначення цьому поняттю, яке відрізняло б його від "класичних" злочинів проти власності. Саме через це "рейдерство" стало публіцистичним терміном, що не використовується у правотворчій діяльності (практиці).

Офіційної статистики кількості рейдерських захоптів аграрного бізнесу або земельних ділянок на території України немає. Неофіційні джерела оприлюднюють такі дані: з 2013 р. в

Україні зафіксовано 1690 рейдерських захоплень, з них 539 — за останні 1,5 року [4]. Найбільша кількість рейдерських атак сталася у 2017 р. — 414. Найменша кількість захоплень зафіксована у 2014 р. — 234.

Однак реальна статистика, вірогідно, відрізняється від вищевказаних даних, оскільки рейдерство зазвичай супроводжується підтримкою корумпованих правоохоронців, які за ознаками кримінального правопорушення не вносять дані до ЄРДР. Також трапляються випадки, коли кримінальні провадження порушуються за іншими статтями КК України (зокрема самоуправство, хуліганство, незаконне збагачення, незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами тощо).

Одним з інструментів рейдерів є прогалини в законодавстві. Як відомо, земельна ділянка є нерухомим майном, а право на неї підлягає державній реєстрації. Натомість законодавство, яке регулює процедури державної реєстрації прав, є доволі молодим та містить безліч прогалин і колізій. Фактично немає усталеної судової практики щодо його застосування. Серед фахівців відсутня єдність з багатьох принципових питань регулювання реєстраційних процедур.

У зв'язку з цим виникла системна колізія — можливість набуття права власності та реалізації повноважень власника залежить не лише від його волевиявлення, але й від рішень і дій органів реєстрації, які бувають незаконними та обумовлюють припинення права на нерухоме майно у добросовісного набувача.

Іншою підставою виникнення рейдерства є винесення неправомірних судових рішень з грубим порушенням правил підсудності, без виклику сторін, за явно надуманими обставинами або на підставі сумнівних доказів, які є так званими "правовстановлюючими документами", за допомогою яких шахраї незаконно володіють та користуються земельними ділянками.

Окрім того, державними реєстраторами речових прав на нерухоме майно є також нотаріуси. Згідно зі змістом ч. 2 ст. 28 Закону України "Про нотаріат", держава не несе відповідальності за шкоду, заподіяну неправомірними діями приватного нотаріуса у процесі здійснення ним нотаріальної діяльності та функцій державного реєстратора прав на нерухоме майно.

Також проблемним є питання щодо визначення підсудності. Справи між фізичними/юридичними особами зазвичай вирішуються цивільними/

господарськими судами, однак поряд з цим існує потреба оскарження неправомірного рішення державного реєстратора, яке розглядається за правилами адміністративного судочинства.

За таких обставин вбачається необхідність сформулювати усталену практику, уникаючи колізій та прогалин у законодавстві, яка сприяла б протидії рейдерським захватам нерухомого майна та бізнесу, захистивши таким чином звичайних селян, фермерів та аграріїв.

Одним з дієвих способів захисту земельної ділянки вважається звернення до Комісії з питань розгляду скарг у сфері державної реєстрації. За даними Міністерства юстиції України, Комісія Мін'юсту з питань розгляду скарг у сфері державної реєстрації ("Антирейдерська комісія") за 10 місяців 2017 р. задовольнила понад 500 скарг, з яких 226 скарг стосувалися земельних ділянок, повернувши у власність громадян близько 6 тис. земельних ділянок загальною площею понад 7,5 тис. гектарів [1]. При цьому предметом розгляду Комісії є виключно процедурні порушення, вчинені державним реєстратором (нотаріусом) під час здійснення реєстраційних дій, а не оцінка суті угод, на підставі яких відбуваються такі реєстраційні дії. Комісія не встановлює недійсність договорів, недотримання зобов'язань за договорами тощо. Таким чином, у разі виникнення спірних правовідносин, які потребують доказування, громадянам доведеться звертатися до суду та правоохоронних органів.

Окрім того, варто відзначити запровадження механізму автоматичного обміну даними між реєстром майнових прав і Держгеокадастром, що унеможливує реєстрацію подвійних договорів оренди землі. Також Міністерство юстиції України готує протокол обміну даними з Єдиним державним судовим реєстром для перевірки державними реєстраторами справжності наданих заявниками судових рішень. Такі заходи повинні зменшити кількість неправомірних дій з нерухомим майном.

Сільське господарство практично загнане в глухий кут корумпованою системою, яку формують управління Мін'юсту, держреєстратори, правоохоронці та судді, і в якій кожен знає, що його "прикриють", тому ніхто не боїться відповідальності. Утім, іноді бізнес може допомогти собі і сам. Наприклад, попередити напад. Нижче наводимо 5 ознак того, що аграрному підприємству можуть загрожувати рейдерські атаки (рис. 1). Це симптоми, які можна побачити на етапі підготовки нападу, а значить, з високою долею ймовірності у такому разі можна буде уникнути неприємностей.

1. Активність набірників (чи "наборщиків") землі.

Звертайте увагу на активізацію їхньої діяльності, особливо, якщо не зрозуміло звідки вони прийшли і якщо поведуться занадто настирно.

Якщо це не люди сусіднього господарства, є привід занепокоїтися. Агітація за землю в селі йде постійно, але, якщо в ній починають брати участь якісь "ліві" люди, це значить, що є нездоровий інтерес до вашої землі.

2. Запити про підприємство чи його активи, що надходить або до підприємства, або до сільради.

Пояснимо на прикладі. В одну з сільрад в Одеській області приходив запит з районної Податкової Львівської області. Просять надати інформацію про кількість обробленої землі і якими культурами її було засаджено останні три роки помісячно. Це чітка ознака збору інформації.

Навряд чи хтось із агрономів сходу зможе згадати, що і де на його полях було посіяно в 2014 році, а сільська рада й поготів не має жодного відношення до тої кукурудзи чи соняшнику, це не її питання. Мета цього запиту — перевірка готовності сільради грати проти підприємства.

3. Неможливість перепідписати більше 20% договорів.

Якщо велика частина ваших договорів потребує перепідписання, зростає небезпека, що перепідписувати їх з вашими орендодавцями будете вже не ви. Реальна небезпека — якщо вам не вдається домовитися про переоформлення п'ятої частини чи більше ваших договорів.

4. Відсутність договорів емфітевзису.

Сьогодні 9 з 10 підприємств мають від 3% до 15% договорів емфітевзису (це різновид тривалого користування, як і оренда на 49 років, але може укладатися на довші строки) [16].

Але якщо у вас їх немає, це значить, що люди не звертаються до вас щодо фактично продажу свого паю. Це означає, що люди підприємству не довіряють і не бачать в ньому джерело коштів. Це означає, що їм таку ідею хтось у вухо вклав.

5. Увага правоохоронних і податкових органів до підприємства.

Коли увага є, а співпраці немає, тобто існує недружнє ставлення з боку правоохоронців і податківців, вони можуть підігравати рейдерам.

Якщо сільськогосподарський виробник спостерігає такі симптоми на своєму підприємстві, це привід занепокоїтися.

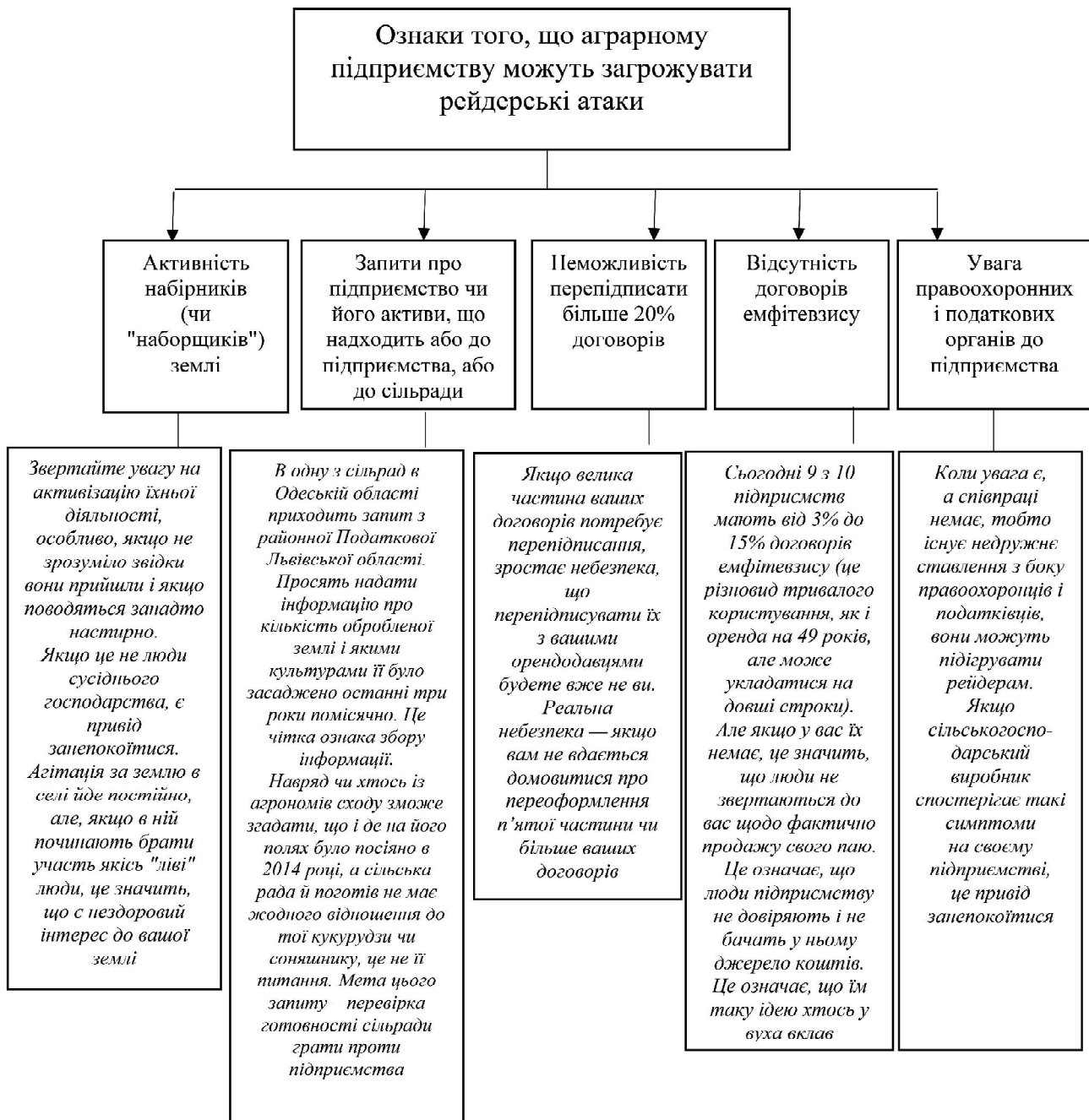

Рис. 1. Ознаки того, що аграрному підприємству можуть загрожувати рейдерські атаки

Але головне — не панікувати, адже вчасно виявлені ознаки можливого рейдерського нападу дають вам час підготуватися та уникнути його. По-перше, намагаємося з'ясувати, хто готує напад. Це може бути як сусіднє підприємство, так і абсолютно стороння компанія. По-друге, звертаємося до державних реєстраторів, яким довіряємо, і з'ясовуємо, чи не відбувається якихось аномалій з нашими записами про майнові та корпоративні права. У випадку виявлення змін, які ми самі для себе не можемо пояснити, звертаємося до поліції. При чому, якщо злочин стосується прав оренди, фальси-

фікації договорів, то для більшої ефективності заява повинна надійти не лише від підприємства, а й від орендарів, чиї договори підробили.

Однак, щоб глибше зрозуміти рейдерські схеми, слід розглянути і конкретні випадки. Візьмемо для прикладу найяскравіші і найгучніші справи поточного року.

Перший і найбільш поширений сучасний вид аграрного рейдерства — майновий. В цьому випадку шахраї заволодівають не самим підприємством, а його продукцією, урожаєм. Тут можливі кілька варіантів дій рейдерів. Пер-

ший — самий банальний: зловмисники в розпал сезону збору врожаю просто заганняють на чуже поле свою техніку і в лічені години збирають і вивозять зерно або, наприклад, овочі. Поле охороняють озброєні люди спортивної статури, як правило, не місцеві, яких потім і не знайти. Поки господар встигає схаменутися — урожай зібрано і вивезено, а поліція лише розводить руками. Особливо згубно такий вид атаки відбивається на представниках середньої ланки бізнесу і на дрібних аграріях. Дуже часто в урожай вкладаються останні гроші, а нерідко і кредитні, тому, втративши товар, власник підприємства втрачає все.

Другий варіант "майнового рейдерства" більш інтелектуальний і розрахований на великі обсяги продукції. Шахрайська компанія складає і подає надуманий позов про відшкодування збитку або про стягнення заборгованості (і сам договір, і накладні по ньому фальсифіковані). Одночасно з позовом до суду надходить заява з проханням про забезпечення позовних вимог, а відповідно — накладення арешту на продукцію сумлінного аграрія. До встановлення істини у справі суд, як правило, не скупиться на накладення арешту. Після чого збирається врожай, продукція (між іншим, зерно) передається на зберігання "своєму" третій особі. Все це проводиться офіційно, за документами. Але поки триває слідство зерно розпродається, а на виправдання складаються акти про псування переданого на зберігання майна. У підсумку: за несвоєчасне повідомлення виконавчої служби "зберігачу" загрожує лише штраф, який ніяк не засмутить його, адже в кишені вже пристойна сума грошей, виручена від продажу. Позов про відшкодування боргу відгукується, справа закривається, так і не розпочавшись.

Третій поширений спосіб рейдерського захоплення є захоплення бізнесу співвласником підприємства. Причиною може послужити корпоративний конфлікт, а супутніми факторами недосконалість установчих документів, які склалися без належного юридичного аналізу.

Серед найбільш розповсюджених способів рейдерських атак у аграрному секторі є: підписання власниками земельних ділянок декількох договорів оренди та підробка підписів власників у договорах оренди.

Законодавством України передбачено, що договір оренди земельної ділянки набирає чинності з часу державної реєстрації. Досить часто є ситуація, коли договори уклалися у 2005—2008 роках, а реєстрацію пройшли аж у 2010—2014 рр. [18]. Фактично, орендарі корис-

тувалися цією землею 5—7 років, а договори не були зареєстровані. Це означає, що вони "невисвітлювалися" у так званій базі земельного кадастру. Тому сьогодні може прийти будь-який інвестор, і побачити, що відповідно до вимог закону земельна ділянка вільна. На одну ділянку може існувати навіть 2—3 договори оренди. І той, хто зареєструє вказану земельну ділянку першим, і буде фактичним орендарем. Також найпоширенішим способом є підроблення підписів власників земельних ділянок. Є непоодинокі факти, коли люди знають, що з ними хтось у якомусь селі уклав договір оренди. Начебто за паї їм виплатять гроші. Насправді ж, якщо підняти ці документи, то підписи там абсолютно неправдиві, і навіть є випадки, коли за людей просто ставили хрестики.

Все ці способи аграрного рейдерства можливо попередити. Найкращим способом для цього на сьогодні є нотаріат України. Нотаріальний захист прав власників землі та землекористувачів — один із дієвих інструментів протидії і запобігання рейдерства в аграрному секторі, що відображає належний контроль держави за правовідносинами.

Найпростішими методами протидії рейдерству є:

- зосередження акціонерного капіталу в одного власника або здійснення викупу частки в тих акціонерів товариства, які не беруть участі у діяльності підприємства;
- постійне відслідковування змін у складі акціонерів товариства;
- якісна та належно вмотивована юридична служба в структурі підприємства;
- проведення продажу акцій товариства чи додатковий їх випуск під контролем власника;
- створення додаткових перепон для рейдерського захоплення підприємства. Це можуть бути заборони на проведення реєстраційних дій з юридичною особою, отримання кредитів під заставу/іпотеку рухомого/нерухомого майна, корпоративних прав підприємства, створення штучної заборгованості підприємства, створення в структурі підприємства дочірніх товариств з відокремленим майном та інше;
- недопущення виникнення та прострочення кредиторської заборгованості;
- попередження та уникнення конфліктних ситуацій в діяльності керівної ланки підприємства, менеджменту (протиправне звільнення працівників тощо);
- підвищення культури суб'єктів господарювання (прозорі конкурентні відносини, підтримання ділової репутації тощо);

— створення та ефективне функціонування в структурі підприємства підрозділів, відповідальних за попередження неконкурентної боротьби, рейдерських захоплень;

— залучення громадськості й засобів масової інформації до боротьби з рейдерством.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Так чи інакше, власникам аграрного бізнесу необхідно самостійно здійснювати профілактичні заходи щодо протидії рейдерству. Потрібно приділяти увагу частим перевіркам контролюючих органів, запитам від інших підприємств, акціонерів, учасників. Варто регулярно здійснювати моніторинг активів, забезпечити необхідну охорону нерухомого майна, здійснювати ефективне корпоративне управління. Достатньо важливим питанням є збереження конфіденційної інформації співробітниками. Потрібно розробити положення про конфіденційну інформацію на підприємствах та суворо контролювати режим його дотримання. Чи є вихід з такої ситуації? Так, він існує, але програму захисту слід продумувати і реалізовувати максимально оперативно, заручившись підтримкою досвідчених юристів, інакше — підсумок один: втрата контролю над компанією і повне її зникнення. Чи є майбутнє в українського агробізнесу при відсутності боротьби з рейдерством? Ні! Чи цікава Україна іноземному інвестору? Так, але вкладати гроші в бізнес, який щохвилини можуть забрати, ніхто не буде! Необхідно боротися спільно і ні на секунду не знімати руку з пульсу.

Література:

1. Антирейдерська комісія мін'юсту за 10 місяців цього року задовольнила понад півтисячі скарг [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/antireyderska-komisiya-minyustu-za-10-misyatsiv-tsogo-roku-zadovolnila-ponad-pivtisyachi-skarg>
2. Берлач Ю.А. Правове визначення рейдерства / Ю.А. Берлач // Південноукраїнський правничий часопис. — 2009. — № 1. — С. 60—62.
3. Беліков О.В. Рейдерство в Україні — реальії сьогодення / О.В. Беліков // Юридичний журнал. — 2007. — № 4. — С. 105—109.
4. Борка Я. Як захистити агробізнес від рейдерства 14.08.2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/yak-zahistiti-agrobiznes-vid-reyderstva.html>
5. Варналій З.С. Рейдерство в Україні: передумови та шляхи подолання / З.С. Варналій, І.І. Мазур // Стратегічні пріоритети. — 2010. — № 2 (3). — С. 129—136.
6. Єфименко А.О. Рейдерство або ринок контролю / А.О. Єфименко // Юридичний журнал. — 2008. — № 11. — С. 116—122.
7. Живко З.Б. Рейдерство: фермент ринкової економіки: [монографія] / З.Б. Живко. — Львів: Ліга-Прес, 2009. — 270 с.
8. Касараба Ю.Я. Правові заходи протидії незаконному поглинанню підприємств (рейдерству): міжнародний досвід / Ю.Я. Касараба, С.Н. Баліна // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. — 2011. — № 3. — С. 44—53.
9. Колесник М.А. Зарубіжний досвід протидії рейдерству та можливості його використання в Україні / М.А. Колесник // Право і безпека. — 2010. — № 5 (37). — С. 11—16.
10. Концевич О.К. Боротьба з рейдерством в Україні: основні схеми здійснення та шляхи подолання / О.К. Концевич, А.Ю. Дернава [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=71683>
11. Копитко М.І. Рейдерство як проблема для функціонування бізнесу в Україні / М.І. Копитко // Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. — 2013. — Т. 18. — Вип. 4/2. — С. 78—81.
12. Кушерець Д.В. Правова політика протидії рейдерству / Д.В. Кушерець // Науковий вісник Чернівецького університету. — 2013. — Вип. 644. Серія: Правознавство. — С. 101—104.
13. Мельниченко О.А. Протидія рейдерству як складова державної політики щодо економічної безпеки / О.А. Мельниченко, В.І. Пушкарьова // Актуальні проблеми державного управління. — 2015. — № 1 (47). — С. 102—109.
14. Мойсеєнко І.П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: [навч. пос.] / І.П. Мойсеєнко, О.М. Марченко. — Львів, 2011. — 380 с.
15. Москаленко С.М. Рейдерство: загальна характеристика, окреслення проблеми Понзель М. Г. та шляхи боротьби / С.М. Москаленко // Юридичний журнал. — 2007. — № 3. — С. 117—119.
16. Обережно, рейдери! 5 ознак, що на агрокомпанію готується напад [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://uacouncil.org/uk/post/oberezno-rejderi-5-oznak-so-na-agrokompaniu-gotuetsa-napad>
17. Пожуєва Т.О. Міжнародний досвід виникнення рейдерства / Т.О. Пожуєва // Вісник Хмельницького національного університету. — 2013. — № 3. — Т.2. — С. 130—134.

18. Рейдерство в аграрному секторі на Черкащині [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://novadoba.com.ua/49478-reyderstvo-v-agrarnomu-sektori-na-cherkaschyni.html>

19. Таращанська О.Б. Державна протидія рейдерству в корпоративному секторі економіки України / О.Б. Таращанська // Державне управління: теорія та практика. — 2010. — № 2 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10tobseu.pdf>

20. Фальшовник Д.В. Рейдерство як різновид протидії законній господарській діяльності / Д.В. Фальшовник // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. — 2014. — № 1. — С. 312—322.

21. Хатнюк Ю.А. Визначення поняття рейдерства та його характеристика у законодавстві України / Ю.А. Хатнюк // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. — 2013. — № 4. — С. 174—185.

References:

1. Ponzel, M.G. (2017), "The anti-trader commission of the Ministry of Justice over 10 months of this year satisfied more than half a thousand complaints", available at: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/antireyderskajakomisiya-minyustu-za-10-misyatsiv-tsogo-rokuzadovolnila-ponad-pivtisyachi-skarg>. (Accessed 25 Jan 2019).

2. Berlach, Yu.A. (2009), "Legal definition of raiding", *Pivdennoukraïns'kij pravnic'kij chasopis*, vol. 1, pp. 60—62.

3. Belikov, O.V. (2007), "Raiding in Ukraine - the realities of the present", *Yuridic'hnij zhurnal*, vol. 4, pp. 105—109.

4. Borka, Ya. (2018), "How to protect agribusiness from raiding", available at: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/yak-zahistiti-agrobiznes-vid-reyderstva.html> (Accessed 14 aug 2018).

5. Varnalij, Z.S. (2010), "Raiding in Ukraine: Preconditions and ways to overcome", *Strategic'ni prioriteti*, vol. 2, pp. 129—136.

6. Efimenko, A.O. (2008), "Raiding or Market Control", *Yuridic'hnij zhurnal*, vol. 11, pp. 116—122.

7. Zhivko, Z.B. (2009), *Rejderstvo: ferment rinkovoï ekonomiki [An Enzyme for a Market Economy]*, Liga-Press, Lviv, Ukraine.

8. Kasaraba, Yu.Ya. (2011), "Legal measures to combat illegal takeover of enterprises (raider): international experience", *Naukovij visnik Lvivskogo derzhavnogo universitetu vnutrishnix sprav*, vol. 3, pp. 44—53.

9. Kolesnik, M.A. (2010), "Foreign experience of counteraction to raiding and possibilities of its use in Ukraine", *Pravo i bezpeka*, vol. 5 (37), pp. 11—16.

10. Kontsevich, O.K. (2015), "Fighting Raiding in Ukraine: Key Execution Schemes and Ways to Overcome it", available at: <http://nauka.kushnir.-mk.ua/?p=71683>. (Accessed 25 Jan 2019).

11. Kopytko, M.I. (2013), "Raiding as a Problem for Business Operations in Ukraine", *Visnik Odeskogo nacionalnogo universitetu imeni I.I. Mechnikova*, vol. 18, pp. 78—81.

12. Kusherets, D.V. (2013), "Legal policy of counteraction to raiding", *Naukovij visnik Cherniveckogo universitetu*, vol. 644, pp. 101—104.

13. Melnychenko, O.A. (2015), "Opposition to raiding as a component of state policy on economic security", *Aktualni problemi derzhavnogo upravlinnya*, vol. 1, pp. 102—109.

14. Moiseenko, I.P. (2011), *Management of financial and economic security of the enterprise [Upravlinnya finansovo-ekonomichnoyu bezpekoyu pidpriemstva]*, Lviv, Ukraine.

15. Moskalenko, S.M. (2007), "Raiding: general characteristics, outline of the problem and ways of struggle", *Yuridic'hnij zhurnal*, vol. 3, pp. 117—119.

16. Levterov, K. (2017), "Beware, Raiders! 5 signs that agrocompany is preparing to attack", available at: <http://uacouncil.org/uk/post/oberezno-rejderi-5-oznak-so-na-agrokompaniugotuetsa-napad> (Accessed 25 Jan 2019).

17. Pozhueva, T.O. (2013), "International Experience of Raiding", *Visnik Xmel'nickogo nacionalnogo universitetu*, vol. 3, pp. 130—134.

18. Stolyar, O. (2018), "Raiding in the agricultural sector in Cherkassy region", available at: <https://novadoba.com.ua/49478-reyderstvo-v-agrarnomu-sektori-na-cherkaschyni.html> (Accessed 25 Jan 2019).

19. Tarashchanskaya, O. B. (2010), "State counteraction to raiding in the corporate sector of Ukraine", available at: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10tobseu.pdf> (Accessed 12 oct 2010).

20. Falchovnik, D.V. (2014), "Raiding as a kind of counteraction to legitimate economic activity", *Naukovij visnik Lvivskogo derzhavnogo universitetu vnutrishnix sprav*, vol. 1, pp. 312—322.

21. Khatnyuk, Y.A. (2013), "Definition of the concept of raider and its characteristics in the legislation of Ukraine", *Naukovij visnik Lvivskogo derzhavnogo universitetu vnutrishnix sprav*, vol. 4, pp. 174—185.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2019 р.